KONFLIKTFORSKNINGEN OG DE POLITISKE VIDENSKABER

OLE KARUP PEDERSEN

Gennem de sidste år er »konfliktforskning« kommet i søgelyset. I almindhed på grund af de forventninger om konfliktløsninger, som mange stiller til en sådan forskning; inden for de forskellige videnskaber på grund af de nye synspunkter – såvel teoretisk som metodisk – som repræsentanter for denne forskning hævder at være i besiddelse af.

Inden for de politiske fag – statskundskab og international politik – har den fremherskende tendens været en afventende undren over for den opmærksomhed, som denne påståede nye forskning har vakt. Det hævdes fra flere repræsentanter for disse fag, at konflikter – mellem enkeltindivider, der er repræsentanter for grupper, mellem grupper inden for de enkelte stater og indbyrdes mellem de grupper, der benævnes stater – i virkeligheden udgør hovedparten af de fænomener, de genstande og den adfærd, som de politiske videnskaber beskæftiger sig med[1]. Synspunktet lader sig let forsvare. Blot et overfladisk kendskab til den litteratur, der er fremkommet inden for de politiske videnskaber, vil virke overbevisende.

Det hænger formentlig sammen med, at opfattelsen af hvad politik er inden for disse fag i høj grad er præget af deres nære tilknytning til og ofte direkte udspring fra den politiske eller diplomatiske historie[2].

På den baggrund er opfattelsen af politik i hovedsagen blevet reduceret til, at det er den adfærd, eller de fremgangsmåder, som enkeltindivider, grupper eller stater anvender i deres indbyrdes samkvem for at varetage deres egne interesser – uden større hensyntagen til andre enkeltindividers, gruppers eller staters interesser end disses forholdsvise styrke, de anvendte midlers formodede virkning og en handlings formodede retsstiftende karakter[3].

---

[1]) Således Sven Henningsen i Forskning af international politik. (Nordisk Udredningsserie, 1965 : 4), Stockholm 1965, s. 18 ff.

[2]) Se Hans J. Morgenthau (*American Political Science Review,* Vol. LXX (1965), s. 422). Han fremhæver her »hvor spinkelt og kunstigt det akademiske skel mellem international politik og diplomatisk historie er«. (Dette som alle senere direkte citater er oversat af forfatteren).

[3]) M. h. t. det sidste punkt henvises især til en artikel af William D. Coplin i *World Politics,* Vol. XVII, nr. 4 (1965), s. 615–34. Han påpeger heri, at »Folkeret fungerer ... som et institutionelt middel til at underrette de politisk ansvarlige fra forskellige stater om den fælles opfattelse af det internationale systems natur« (s. 617).

Ud fra denne opfattelse bliver konflikter noget selvfølgeligt og ligesom »indbygget« i al politik. Som udtrykt af Arnold Wolfers i hans bog »Discord and Collaboration« (Baltimore, 1962): »De fleste stater opretholder for det meste venlige eller uvenlige forhold til andre stater på grundlag af beregninger over deres interesser[4]«. Det er i det hele taget den fremherskende opfattelse inden for de politiske fag, at »det anarkiske multistat system skaber omstændigheder af konstant risiko ... og byder samtidig på hyppige muligheder for nyerhvervelser«, hvorfor »aktørerne kan siges at handle mere under ydre tvang end i overensstemmelse med deres egne præferencer[5]«.

De anførte citater er fra Arnold Wolfers – men synspunktet er klarest formuleret og bedst underbygget af Kenneth Waltz i hans bog »Man, the State, and War«. (New York, 1959), især kapitlerne VI–VIII.

Opfattet på denne baggrund og under disse forudsætninger rummer konfliktforskningen for de politiske videnskaber intet nyt eller særligt aspekt for deres forskning. Det er – kan de hævde – noget, de har bedrevet så længe, de overhovedet har bestået.

Hvor godt, de har drevet denne forskning og med hvilke resultater, er et ganske andet spørgsmål, som det i denne forbindelse vil føre for vidt at tage op. Til belysning af det findes en righoldig teoretisk litteratur, som netop afslører, at der inden for fagene selv hersker utilfredshed med både resultater og hidtil udført arbejde[6].

Over for denne opfattelse af konfliktforskningen står, såvidt jeg kan se, to andre.

For det første den opfattelse, der hævder, at konflikter i deres grundelementer er de samme, uanset hvilket plan eller milieu de foregår i. Forskningen af konflikter som adfærdsmønster eller samkvemsfænomen kan med lige stort udbytte foretages blandt meget simple organismer som blandt mere og meget komplicerede organismer. Under alle omstændigheder vil

[4]) Anf. værk s. 33 f.

[5]) Sst., s. 13.

[6]) For faget international politik henvises især til W. T. R. Fox (ed.): Theoretical Aspects of International Relations. Notre Dame, Ind., 1959; Stanley Hoffman: Contemporary Theory in International Relations. Englewood Cliffs, N. J., 1960; The Place of Theory in the Conduct and Study of International Relations. *Journal of Conflict Resolution,* Vol. IV, 1960, s. 263–374; James N. Rosenau (ed.): International Politics and Foreign Policy. The Free Press of Glencoe, New York, 1961; Klaus Knorr & Sidney Verba (eds.): The International System. Theoretical Essays. Princeton, 1961. Richard C. Snyder: Some Recent Trends in International Relations Theory and Research i Austin Ranney (ed.): Essays on the Behavioral Study of Politics. University of Illinois, Urbana, 1962, s. 103–171; Pierre Renouvin & J.-B. Duroselle: Introduction a l'histoire des relations internationales. Paris, 1964 og Horace V. Harrison: The Role of Theory in International Relations, Princeton, 1964. Et bemærkelsesværdigt om end diskutabelt forsøg på en helt ny anskuelsesmåde er J. W. Burton: International Relations. A General Theory. Cambridge, 1965.

vi vinde indsigt i og forståelse af konflikternes natur, deres grundelementer og fremherskende træk. Tankegangen er ikke umiddelbart blevet taget op af de politiske videnskaber, hvilket måske bunder i den udbredte opfattelse af det politiske milieu som i sig selv konfliktskabende. Men den støder blandt udøvere af den politiske forskning også på den umiddelbare vanskelighed, at den har vanskeligt ved at sandsynliggøre sin betydning i en politisk sammenhæng. Således som politik almindeligt opfattes – bevidst varetagelse af veldefinerede interesser – forekommer det ikke umiddelbart indlysende, hvilken relevans det kan have for det politiske studium, hvorledes ikke-menneskelige organismer eller fænomener udfra en ydre iagttagelse formodes at varetage deres interesser. Af væsentlig større interesse må naturligvis være konflikter mellem enkeltindivider eller menneskelige grupper, for så vidt de kan påvises at være udsprunget af en bevidst varetagelse af veldefinerede interesser. Hvad psykologien angår, så opfatter jeg E. Tranekjær Rasmussen på den måde, at man inden for dette fag kun i ringe omfang og med et meget omdiskuteret udbytte har beskæftiget sig med »viljeslivet«[7]. Af denne grund bliver psykologiens muligheder for at yde bidrag til de politiske fag højst begrænset, da faget ikke er i stand til at oplyse væsentligt om, hvad der egentlig sker, når mennesker træffer beslutninger eller handler, hvilke ydre, konstaterbare manifestationer netop er de politiske fags materiale og genstanden for deres forskning[8]. Hvad angår konflikter mellem menneskelige grupper, studeres disse både af sociologer og statskundskabsforskere og må under alle omstændigheder indtage en central placering i ethvert studium af internationale konflikter[9]. Der ligger imidlertid, såvidt jeg kan se, i denne opfattelse af konfliktfænomenets sammenhæng i det vertikale plan en manglende erkendelse af fænomenets

[7]) E. Tranekjær Rasmussen: Dynamisk Psykologi og dens grundlag. Festskrift udgivet af Københavns universitet 11. marts 1960. »[Man ved ikke meget om], hvad der foregår i centralnervesystemet, når levende væsener handler« (s. 47, jvf. s. 42 f. og s. 79).

[8]) Jvf. samme opfattelse hos Morten A. Kaplan i hans anmeldelse af Otto Klineberg: The Human Dimension in International Relations, New York, 1964 (*American Political Science Review*, Vol. LVIII, 1964, s. 682–83). Efter min opfattelse må forskere inden for de politiske fag afstå fra at udtale sig om det ubevidste sjæleliv, indtil psykologer har skaffet sig selv og os andre mere indsigt i forbindelsen mellem det og »viljeslivet«.

[9]) Den mest overbevisende og resultatrige kombination af sociologi og statskundskab forekommer mig at være Raymond Aron: Paix et guerre entre les nations. Paris, 1962, især Introduction og Premiere Partie: Théorie, Concepts et systèmes. Heri fremhæver Aron udtrykkeligt, at »der består vedblivende en *væsentlig* forskel mellem inden- og udenrigspolitik« (s. 19). Det nyeste og mest gennemførte forsøg på at anvende sociologi og statskundskab i et konkret studium af en international konflikt er Stephane Bernard: Le conflit Franco-Marocain 1943–1956, Tome I–III, Bruxelles, 1963. Heri hævder Bernard, der selv er sociolog, at en større kombination af sociologisk og politisk teori er nødvendig, men, fortsætter han, »det lader ikke til, at den politiske sociologis experter indtil nu har ydet dette forhold al den opmærkhed, det fortjener« (Tome I, s. 22).

sammenhæng med andre fænomener i det horizontale plan. Den tyske psykolog Wolfgang Köhler har i anden forbindelse formuleret det således: »Udfra strukturelle fællestræk fra det ene hjerte til det andet, konstruerer man et hjertemes fællesskab og overser de bånd, der funktionelt knytter ethvert hjerte til lungerne i et gensidigt forhold, der er langt nærmere, end noget der kan forestilles etableret mellem to hjerter[10].«

Som den anden står den opfattelse af konfliktforskningen, der hævder, at den situation, der nu – dvs. med atomvåben o. m. a. – består, er så faretruende og katastrofal, at det ikke længere er spørgsmålet om at *studere* konflikter. For alle videnskaber må det nu være en ufravigelig pligt at finde løsninger på konflikter, der truer med at udslette menneskeheden. Sagt med andre ord: grundforskningens, de teoretiske overvejelsers og den langsigtede empiriske forsknings tid er forbi. Forskningen må være en målforskning, indrettet på og stilende imod at løse konflikterne – især de internationale – så vi overhovedet overlever[11]).

Jeg mener ikke nogen videnskab, der udøves af mennesker i denne nye situation kan afvise denne problemstilling. Jeg mener heller ikke, at man med rette kan bebrejde de politiske videnskaber, at de ikke har villet engagere sig i den. En stadig strøm af litteratur om den nukleare problematik, overlevelsesproblemet og nedrustningsspørgsmål er vidensbyrd herom[12]). Der er imidlertid, set fra et videnskabeligt synspunkt, knyttet flere problemer til konsekvensen af denne tankegang.

Er det for det første begrundet at opfatte situationen i verdenssamfundet som katastrofal? Hvis vi går ud fra den antagelse, at politik er bevidst varetagelse af interesser, er der så nogen grund til at formode, at der i denne bevidsthed ikke også skulle indgå en overvejelse af, hvor store omkostninger, der er forbundet med at bruge den ene eller den anden fremgangsmåde for at varetage sine interesser? Tyder udviklingen efter atom- og de andre nukleare våbens tilstedeværelse og erkendelsen af eller frygten for deres virkninger ikke netop på, at sådanne overvejelser også indgår i staternes varetagelse af deres interesser[13])?

Hvad den »spontane krigsførelse« angår, så er den fremherskende opfat-

---

[10]) Gestalt Psychology. New York, 1929, s. 351. Her citeret fra *American Political Science Review*, Vol. LIX, 1965, s. 357, note 12.

[11]) Se f. ex. An editorial (*Journal of Conflict Resolution*, Vol. I, 1957, s. 1 f.): »Vi anser ikke blot konflikten, men også konfliktløsningen for at være genstand for vor interesse.

[12]) At skaffe sig overblik over denne litteratur er meget tidskrævende. Gode hjælpemidler er forskellige internationale bibliografier, f. ex. International Political Science Abstracts, Prepared by the International Political Science Association og Bibliography of International Relations, Published by the Council of Foreign Relations, New York.

[13]) Raymond Aron: Paix et guerre entre les nations. Paris, 1962: »De To Stores optræden har tydeligt været dikteret af en fast beslutning om ikke at indlade sig på en ubegrænset krig« (s. 550). Jvf. hans argumentation i kapitel XV: »La stratégie de dissuasion« (s. 400–435).

telse inden for de politiske fag formentlig bedst udtrykt af den amerikanske psykolog Theodore Abel: »Med mindre modstanderen opgiver modstand uden kamp, bliver beslutningen om at kæmpe ikke taget i et øjebliks indskydelse. I hvert enkelt tilfælde baseres afgørelsen på en nøje afvejning af risiko og formodede følger. I intet tilfælde påvirkes afgørelsen af følelsesbetonede spændinger, sentimentalitet, masse-demonstrationer eller andre former for irrationel adfærd. Den rationelle, velafvejede beslutning tages længe før fjendtlighedernes faktiske udbrud[14]).«

De politiske videnskaber anser – efter lang tids overvejelse og studium af politikere og statsmænd – ikke disse for at være hverken ukyndige eller særligt afvigende m. h. t. hvilke midler de mener at kunne bringe i anvendelse for at varetage de gruppers eller staters interesser, som de er valgt eller på anden måde udpeget til at varetage[15]).

Repræsentanter for den skitserede opfattelse af konfliktforskningen – man kan kalde den katastrofeteorien – kræver, at de politiske videnskaber skal indrette en målforskning – nemlig for at medvirke til at løse konflikter, især de internationale. Dette begrundes ofte med henvisning til lægevidenskaben[16]).

For de politiske fag er problemet om målforskning imidlertid ikke helt så enkelt som for medicinens vedkommende. Lægevidenskaben stiler nemlig mod at løse problemer, der kan karakteriseres som »objektive onder« i den forstand, at det ikke kan formodes at være i noget enkeltindivids, nogen gruppes eller nogen stats interesse at være »syg« i betydningen have stor dødelighed o. lign. For de politiske fags vedkommende er det derimod meget vanskeligt at påpege, hvilke »objektive onder«, som alle enkeltindivider, grupper eller stater kan formodes at være enige om at ville undgå. De vil, formoder vi, i høj grad være relative, idet deres grad af »ondhed« vil være påvirket af og til en vis grad afhængig af, i hvor høj grad de også rammer andre enkeltindivider, grupper eller stater, således at disse ikke sættes i bedre – og vi selv dermed i ringere – stand til at varetage vore interesser. End ikke krig kan opfattes som et objektivt socialt onde eller fred som et objektivt socialt gode[17]).

---

[14]) I *American Sociological Review,* Vol. VI, 1941, s. 855, som konklusion på en undersøgelse af 25 tilfælde af krigsudbrud. Her citeret fra *American Political Science Review,* Vol. LIX, 1965, s. 378, note 52. Jvf. Stephane Bernard: Le conflit Franco-Marocain 1943–1956, 1963, Tome II, s. 286: »Moderne konflikter opstår ikke af uvidenhed.«

[15]) Klarest og grundigst argumenteret af Arnold Wolfers i Discord and Collaboration, Baltimore, 1962, kapitel 4: »Statesmanship and Moral Choice.«

[16]) F. ex. Johan Galtung: A Critical Definition of Peace Research (*Our Generation Against Nuclear War,* Vol. 3, 1964, s. 4–21) og John W. Burton: Introduction (*International Social Science Journal,* Vol. XVII, 1965, s. 396–404).

[17]) Jvf. Gerald J. Mangone: The Idea and Practice of World Government, 2nd. Ed., New York, 1953, s. 67 f.: »Skønt der ikke er noget behageligt ved krig i dens nuværende form, tjener den ikke desto mindre en vigtig og uundværlig funktion i et

Hvis der inden for de politiske videnskaber skal drives målforskning, må videnskabsmændene derfor på forhånd acceptere en bestemt målsætning, et sigte for deres forskning. I dette sigte og denne målsætning vil der uvægerligt indgå et element af politisk målsætning i betydningen værdidom, som er vanskeligt foreneligt med et videnskabeligt arbejde. Jeg benægter ikke, at megen politisk videnskab er blevet drevet på denne måde og ud fra en sådan målsætning. Mange vil endda hævde, at den overvejende del af politisk videnskab er blevet drevet på denne måde. Men jeg vil samtidig understrege, at der netop i erkendelse heraf er en udbredt tendens inden for de politiske videnskaber til at gå imod denne form for politisk engagement og »policy-making«, som ofte har gjort dem til redskaber for forskellige staters eller gruppers opfattelse af den foretrukne målsætning, der altid er formuleret udfra overvejelser af, hvorledes disse grupper eller stater bedst kunne varetage deres egne interesser[18]).

Det anses ikke for noget attråværdigt inden for de politiske videnskaber at deltage i »policy-making«, fordi, som Hans J. Morgenthau har skrevet: »En respektabel statskundskab er på sin vis en selvmodsigelse. Sandheden inden for statskundskab er sandheden om magt, dens manifestationer, dens mønstre, dens begrænsninger, dens følger, dens lovmæssigheder. Men et af samfundets hovedformål er at skjule denne sandhed for dets medlemmer. Denne fordægtighed, denne veludviklede, subtile og bevidste misforståelse af det politiske menneskes og det politiske samfunds natur, er en

samfund der nægter at imødekomme kravene fra de moralske eller materielle forandringer. Mennesker henregner deres største bedrifter, selve deres lykkeligste friheder, til resultatet af en lang kæde af oprør, revolutioner og krige.« Endvidere Remigiusz Bierzanek (*Our Generation Against Nuclear War*, Vol. 3, 1964, s. 36): »Fra det tidspunkt, da stater først blev grundlagt, og til vore dage har krig været en af de søjler, hvorpå hele den politiske organisations mønster har været baseret«. Endelig J.-B. Duroselle (*Revue Française de Science Politique*, Vol. XIV, 1964, s. 295): »Der opstår konflikt, når mindst en af parterne anser vold som et af de anvendelige midler til at få gennemført sit synspunkt.«

18) Jvf. Stephane Bernard: Le conflit Franco-Marocain 1943–1956, Bruxelles, 1963, Tome II, s. 286: »Ingen analyse kan overbevise dem, der ikke vil være overbevist. Det er derfor ørkesløst at håbe på, at kendskabet til konfliktmekanismer i sig selv kan medvirke til at ophæve de modsætninger, der deler menneskeheden. For at påvirke mennesker er det ikke tilstrækkeligt at vide, hvad man burde gøre. Det er også nødvendigt at kunne gøre det.« Det er iøvrigt bemærkelsesværdigt, at mange konflikt- og fredsforskere er opmærksomme på dette forhold også for deres egen forsknings vedkommende. Således Thomas Hayden og Richard Flacks i *Our Generation Against Nuclear War*, Vol. 3, 1964, s. 55–61, og John W. Burton: »Peace research and international relations« (*Journal of Conflict Resolution* Vol. VIII, 1964, s. 281–86). En grundigere analyse af hele denne problematik inden for amerikansk forskning findes i Gene M. Lyons & Louis Morton: Schools for Strategy. Education and Research in National Security Affairs. New York, 1965, hvis konklusion lyder: »Den bedste måde at tjene politikerne på er ved at udvikle intellektuelle ressourcer, og intellektuelle ressourcer udvikles rigest og bedst, hvis nationale sikkerhedsstudier lever op til de højeste videnskabelige krav – og ikke udelukkende til de politiske krisers omskiftelighed« (s. 314).

af de grundpiller, som alle samfund er opbygget på[19]).« Hertil kommer det forhold, som bl. a. Avery Leiserson har gjort opmærksom på: »Der findes endnu ikke nogen teknik, der er almindelig anerkendt som en særlig fremgangsmåde for *videnskabelig* politik. De videnskabelige metoders anvendelighed synes at være begrænsede til de genstande og de tekniske specialiteter, der er brugbare ved analysen af de brudstykker af virkeligheden, der udvælges til undersøgelse. Videnskabsmænd kan blive politikere og administratorer, men det forhold, at indholdet af så mange politiske beslutninger i så høj grad er blevet iklædt videnskabeligt sprogbrug har endnu ikke medført en forandring (eller tilpasning) af regeringernes beslutnings-procse til en videnskabelig model til at løse menings-, interesse- eller magtkonflikter. Vi kan endnu ikke opstille en almindelig anerkendt erklæring om de nødvendige forudsætninger for en videnskabelig model for offentlig beslutnings-tagning[20]).«

Herimod kan indvendes, at det dog må være muligt for de politiske videnskaber at bidrage til 1) udforskningen af politiske konflikters væsen og natur, struktur og funktioner, og 2) selvom man anser konflikterne for »indbygget i systemet« at anvise, hvorledes de kan søges løst eller holdes gående uden anvendelse af voldelige midler.

Hvad det første angår, kan de politiske videnskaber, som nævnt, påpege, at forskere inden for dem i høj grad har beskæftiget og stadig beskæftiger sig med dette. Hvad det andet angår, stiller sagen sig meget forskelligt for de forskellige »skoler« inden for fagene. For en retning, der gerne kaldes »normativ« eller »idé-skabende« har dette altid stået i centrum. Afskyen for krig er ikke noget nyt fænomen, heller ikke blandt forskere inden for de politiske fag. Men vanskeligheden har hele tiden bestået i at klargøre sig, hvilke omkostninger, der ville være forbundet med andre fremgangsmåder[21]).

---

[19]) Hans J. Morgenthau: The Nature and Limits of a Theory of International Relations i W. T. R. Fox (ed.): Theoretical Aspects of International Relations, Notre Dame, Ind., 1959, s. 22.

[20]) Avery Leiserson: Scientists and Policy Process (*American Political Science Review*, Vol. LIX, 1965, s. 411). Forfatteren gør iøvrigt opmærksom på, at »videnskab og videnskabsmænd inddrages i den politiske proces på grund af deres anvendelighed, ikke fordi de anses for alvidende eller i besiddelse af mere korrekt dømmekraft«. Jvf. Erik Ib Schmidt: Eksperternes rolle i politik (*Nordisk Administrativt Tidsskrift*, 42. årg., 1961, s. 112–128) og Inis L. Claude, Jr.: Law and Politics in International Relations (*Journal of Conflict Resolution*, Vol. IV, 1960, s. 228): »Hovedbyrden for behandlingen af de konflikter, der kan sønderrive det moderne pluralistiske samfund, påhviler politikerne, experterne i at tilpasse modstridende interesser.«

[21]) Især Raymond Aron lægger vægt på dette synspunkt. Jvf. »Paix et guerre entre les nations«, Paris, 1962, s. 402: »I 1939 forekom krigen på forhånd kostbar, men ikke katastrofal. Regeringerne i London og Paris foretrak fred uden krig fremfor en sejrrig krig, men de fandt også, at situationen, hvis de ikke modstod Hitler, ville blive værre end den, der kunne opstå som følge af en væbnet modstand.« Jvf. Gerard J. Mangone: »The Idea and Practice of World Government«, 2nd Ed., New

Hertil kommer, at man inden for de politiske fag er tilbøjelig til at antage ethvert fredsforslags (eller konfliktløsningsforslags) nære sammenhæng med og uundgåelige udspring af det samfund eller den samfundstype, som forslagsstilleren er udgået fra. Det er af Gerard J. Mangone – med henblik på forslag om en verdensregering eller suprastatslig organisation – blevet formuleret således: »Ethvert forslag om en verdensregering ... er et indlæg til fordel for den type af verdenssamfund, der anses for ønskværdig af forslagsstilleren, og er formuleret inden for rammerne af vedkommendes nuværende erfaring[22]).« At fremsætte endog meget vel begrundede og i megen tankevirksomhed bundede fredsforslag er iøvrigt ikke noget nyt for vor tidsalder. Sådanne forslag kan spores langt tilbage i tiden, og i 1939 skrev amerikaneren Robert S. Lynd: »Krigens årsager er erkendt og anerkendt af en omfattende gruppe af tænksomme iagttagere. Vi ved nok om krigen og dens årsager til at fremlægge vore resultater, udlægge deres betydning og foreslå handling på en måde, der vil holde dette sønderknusende bevismateriale fast for øjnene af den jævneste borger[23]).« Hans J. Morgenthau har efter en gennemgang af alle disse forslag konkluderet: »Disse forsøg har været mislykkede.« Og han begrunder deres manglende succes med, at de »ikke har formået at forstå menneskets natur, den sociale verdens natur og, endelig, selve fornuftens natur. Disse tre fundamentale fejltagelser har fået moderne tankevirksomhed til at overse den væsentlige forskel mellem samfundsproblemer og dem, som naturvidenskaberne beskæftiger sig med. De sidste er løselige eller uløselige. Når de er løst, er de løst en gang for alle. Samfundsproblemer er af en anden slags. Da de ikke opstår på grund af en forbigående utilstrækkelighed i den intellektuelle kapacitet, men på grund af den ondskab, som er menneskets dybeste natur, løses de aldrig for stedse. De må hver dag løses på ny. Spørgsmålet om verdensfred tegner sig ikke, som mange tror, i et universelt, verdensomfattende perspektiv for at blive løst ved en kæmpemæssig indsats en gang for alle, men er underkastet betingelserne af tid og sted og må løses, hvis det i det hele taget kan løses, i dagligt samkvem mellem bestemte stater, som f. eks. USA og Argentina, Storbritannien og Rusland, Frankrig og Italien[24]).«

York, 1953, s. 33: »Ligesom de mennesker, der udgor dem, foretrækker stater ofte at lege med døden fremfor at underkaste sig, hvad de opfatter som slaveri.«

[22]) Gerard J. Mangone: Anf. værk, s. 5.

[23]) Robert S. Lynd: Knowledge for What? Princeton, 1939, s. 241. Her citeret fra Hans J. Morgenthau: Scientific Man vs. Power Politics. 5th Ed., Phoenix, Chicago, 1965, s. 95 f. Jvf. tilsvarende opfattelse i rapporten fra Nordisk Sommeruniversitets krets 14 1964–65: Konfliktkontrol och konfliktløsning. Informasjon fra Det Nordiske Sommeruniversitet Nr. 3, 1965, s. 153 f. Her hedder det bl. a.: »Teorier om konfliktprocessens genes och dynamik kunde nu anses tillräckligt utvecklade.«

[24]) Hans J. Morgenthau: The Scientific Solution of Social Conflicts i Bryson, Finkenstein and Maciver (eds.): Approaches to National Unity. Fifth Symposium. New York, 1945, s. 436. Jvf. iøvrigt forfatterens argumentation i hans i note 23) anførte værk.

Vi har hermed berørt et for de politiske videnskaber afgørende spørgsmål, nemlig at »mange af livets problemer er snarere til at leve med end at søge løst; at trangen til at tage et opgør, til at få sagen afgjort på den ene eller den anden måde, ofte er en uklog indskydelse både i personlige og internationale forhold[25]).« Det betyder ikke resignation over for det uundgåelige – men accept af vilkårene for politisk adfærd – og en ikke ringe i erfaringen begrundet optimisme med hensyn til den menneskelige tilpasningsevne. Det betyder også en skærpet opmærksomhed over for skellet mellem begreber som »vold« og »magt«. Det første er ikke den eneste ytringsform for det andet, og det andet indeholder langt flere og mere nuancerede bestanddele end det første. Om FN har Inis L. Claude, Jr. skrevet: »FN's mulige betydning i vor tid ligger ikke i at gennemføre kollektiv sikkerhed eller oprette en verdensregering, men at bidrage til at forbedre og stabilisere magtbalancesystemets funktioner, der, hvadenten vi bryder os om det eller ej, er mekanismen i den nuværende internationale politik[26]).« Her er begrebet »magt« anvendt på en anden og mere nuanceret måde end i dagligt sprogbrug, der er tilbøjelig til entydigt at sætte magt lig fysisk vold. En amerikansk sociolog har udtrykt det således: »Idag kan de indflydelsesrige stater ikke anvende vold så uhæmmet som før; de må bruge strategi. På den anden side kan de svage stater bruge enten vold eller strategi[27]).«

Man kan herefter stille det spørgsmål, om de politiske fag – specielt international politik – overhovedet kan deltage i en »konfliktforskning«. Det er naturligvis afgørende, hvad man forstår ved »konfliktforskning« – og herom hersker der nogen uenighed –, men under alle omstændigheder forekommer følgende bidrag fra international politik at være af betydning, hvis denne forskning stiler mod øget indsigt i og forståelse af forholdet mellem stater: En kraftigere og mere udtalt afstandtagen fra enhver form for engageret forskning – bevidst eller ubevidst. Samtidig en endnu grundigere og mere udvidet grundforskning inden for rammerne af en vis teoretisk enhed. En forstærket understregning af magtkampens uundgåelighed under de nuværende forhold, og en påvisning af dens ønskelighed, hvis man ikke opfatter de bestående tilstande som tilfredsstillende. Samtidig mere dybtgående undersøgelser af og overvejelser over denne magtkamps institutionalisering, f. eks. gennem international organisation.

Faget yder efter min opfattelse intet bidrag til større indsigt og forståelse ved at gøre sig afhængig af eller som udgangspunkt at benytte en bestemt opfattelse af, hvordan mennesker, grupper og stater kan og bør indrette

[25]) Inis L. Claude, Jr.: »Swords into Plowshares.« 3rd Ed., New York, 1964, s. 217.

[26]) Inis L. Claude, Jr.: The Management of Power in the Changing United Nations. (*International Organization,* Vol. XV, 1961, s. 230).

[27]) Jessie Bernard: Some Current Conceptualizations in the Field of Conflict (*The American Journal of Sociology,* Vol. LXX, 1965, s. 450). Sst. fremhæver forfatterinden »det skarpe begrebsmæssige skel mellem vold og konflikt«.

deres indbyrdes samkvem, men snarere ved at fremhæve de rige variations- og kombinationsmuligheder, bl. a. gennem en nøjere undersøgelse og forskningsmæssig anvendelse af teorier udgået fra andre fag som f. eks. Thomas C. Schelling non-zero-sum-game[28]). Faget kan ikke stille krav til andre fag om, hvordan og på hvilken måde de skal indrette deres konfliktforskning. Det gør sig selv en bjørnetjeneste ved at forkaste alt deres hidtidige arbejde og alle hidtil indvundne resultater eller anse dem for irrelevante. Fagets udøvere må erkende de uendeligt varierede og forskellige fremgangsmåder og værdien ved en kontakt mellem alle samfundsfag i en gensidig respekt for det enkelte fags integritet og egenværdi. De må lytte til og følge opmærksomt, hvad der sker inden for andre fag i deres arbejde med tilsvarende fænomener[29]) – og de må underkaste deres egne synspunkter samme kritiske analyse og efterprøvning, som de anvender over for andres synspunkter og opfattelser[30]).

På denne måde tror jeg, at konfliktforskningen kan få indhold og mening for andre en sekterikere og aktivister og blive et frugtbart mødested for forskere fra vidt forskellige samfundsfag på lige fod med andre lige så frugtbare mødesteder. På den måde kan der også opstå en gunstig vekselvirkning mellem konfliktforskning og de politiske fag, hvilket jeg, som varetager af mit fags interesser, må tillægge lige så stor betydning, som det mulige bidrag mit fag kan yde til konfliktforskningen[31]).

---

[28]) Thomas C. Schelling: The Strategy of Conflict. Galaxy Book, New York, 1963. Især kapitlerne 4, 5 og 6. En grundig analyse af denne og andre spilteorier er givet i Knut Midgaard: Strategisk Tenkning. Oslo, 1965.

[29]) Jvf. J. David Singer: International Conflict, Three Levels of Analysis. (*World Politics*, Vol. 12, 1959–60, s. 453–61). Samtidig må det fremhæves, som gjort af H. & M. Sprout i »Man-Milieu Relationship Hypotheses in the Context of International Politics, Princeton, 1956, s. 100, at »forskeren af international politik kan aldrig med sikkerhed acceptere afgørelser fra ikke-politisk orienterede specialister om, hvad der er politisk relevant.«

[30]) Således William A. Gamson i Roger Fisher (ed.): International Conflict and Behavioral Science. New York, 1964, s. 39.

[31]) Hensigten med denne artikel, der oprindelig har været holdt som foredrag i Dansk Konfliktforskningsgruppes seminar om forskellige samfundsfags bidrag til konfliktforskningen, har fortrinsvis været at påpege nogle teoretiske og videnskabsetiske problemer. Jeg håber inden længe at kunne fremlægge et større arbejde om studiet af internationale konflikter med en redegørelse for de konkrete studier, der er blevet foretaget siden 1945, specielt inden for faget international politik.